

ISSN 2310-0893

ISSN 2310-0893

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАУКОВИЙ ЧАСОПИС

НПУ імені М.П.Драгоманова

Серія 19

КОРЕКЦІЙНА ПЕДАГОГІКА ТА СПЕЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

Випуск 28

КИЇВ - 2014

ISSN 2310-0893

ISSN 2310-0893

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE

SCIENTIFIC JOURNAL

National Pedagogical Dragomanov University

Series 19

**SPECIAL EDUCATION
AND PSYCHOLOGY**

Issue 28

KYIV - 2014

У статтях розглядаються актуальні проблеми наукових досліджень докторантів, аспірантів, викладачів вузів та співробітників наукових установ України щодо питання результатів новітніх теоретичних та експериментальних досліджень в галузі корекційної педагогіки та спеціальної психології. Дослідження у зазначених галузях педагогічної та психологічної науки охоплюють проблеми вивчення, виховання, освіти, соціалізації, абілітації та реабілітації осіб з порушеннями психічного та (або) фізичного розвитку різних вікових категорій – від раннього дитинства до періодів після шкільного професійного навчання та самостійної трудової діяльності у дорослому віці.

**Фахове видання затверджене Президією ВАК України 2006 р.,
Бюлетень № 1 (корекційна педагогіка та спеціальна психологія)
(постанова президії ВАК України від 19 січня 2006 р. за № 2-05/1)
Державний комітет телебачення та радіомовлення України
Свідчення про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Серія КВ № 8825 від 01.06.2004 р.**

Редакційна рада:

Андрущенко В.П.	доктор філософських наук, професор, академік НАПН України, ректор НПУ імені М.П. Драгоманова (<i>голова редакційної ради</i>)
Авдєєвський А.Т.	почесний доктор, професор, академік НАПН України
Бех В.П.	доктор філософських наук, професор, академік УАПН України
Бондар В.І.	доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України
Волинка Г.І.	доктор філософських наук, професор, академік НАПН України (<i>заступник голови редакційної ради</i>)
Євтух В.Б.	доктор історичних наук, професор, академік НАПН України
Жалдак М.І.	доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України
Манько Л.І.	доктор філологічних наук, професор, академік НАПН України
Падалка О.С.	доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України
Синьов В.М.	доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України
Сидоренко В.К.	доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України
Шкіль М.І.	доктор фізико-математичних наук, професор, академік НАПН України
Шут М.І.	доктор фізико-математичних наук, професор, член-кореспондент НАПН України

Відповідальний редактор:

Синьов В.М. доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України

Відповідальний секретар:

Шеремет М.К. доктор педагогічних наук, професор

Редакційна колегія:

Синьов В.М.	доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України
Бондар В.І.	доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України
Шеремет М.К.	доктор педагогічних наук, професор (Україна)
Барко В.І.	доктор психологічних наук, професор (Україна)
Ковопляста С.Ю.	доктор педагогічних наук, професор (Україна)
Мовкєбаєва З.А.	доктор педагогічних наук, професор (Казахстан)
Мозгова Г.П.	доктор психологічних наук, професор (Україна)
Назарова Н.М.	доктор психологічних наук, професор (Росія)
Приходько О.Г.	доктор педагогічних наук, професор (Росія)
Раку А.І.	доктор педагогічних наук, професор (Молдова)
Синьова Є.П.	доктор психологічних наук, професор (Україна)
Федоренко С.В.	доктор педагогічних наук, професор (Україна)
Фомічова Л.І.	доктор психологічних наук, професор (Україна)
Шевцов А.Г.	доктор педагогічних наук, професор (Україна)
Шульженко Д.І.	доктор психологічних наук, професор (Україна)

UDC57
LBC 28.0
N34

SCIENTIFIC JOURNAL of the National Pedagogical Dragomanov University. Series 19. Special Education and Psychology. Collected scientific articles. - K.: National Pedagogical Dragomanov University, 2014. - Issue 28. - 371 p.

The Journal's articles cover results of the research studies carried out by the persons working for doctor's degree, postgraduate students, and lecturers of the higher educational institutions, as well as research workers of the scientific-research institutions of Ukraine concerning the latest theoretical and experimental findings in the field of special education and psychology. Scientific researches conducted in the named fields of pedagogics and psychology embrace such problems as examination, upbringing, education, socialisation, habilitation and rehabilitation of the individuals with physical and (or) mental disabilities of different age – starting from early childhood to the periods of afterschool vocational education and independent professional activity as an adults.

**Professional publication approved by Presidium of HAC of Ukraine in 2006,
Bulletin No 1 (Special Education and Psychology)
(Resolution of the Presidium of HAC of Ukraine of 19 January, 2006, No 2-05/1)
State Committee for Television and Broadcasting of Ukraine
Certificate of state registration of print media
Series KB № 8825 of 01.06.2004.**

Editorial Board:

Andrushchenko V.P.	Doctor of Philosophy, Professor, Academician of the NAPS of Ukraine, chancellor of the National Pedagogical Dragomanov University (<i>Chairman of the Editorial Board</i>)
Advievskiy A.T.	Honorary Doctor, Professor, Academician of the NAPS of Ukraine
Bekh V.P.	Doctor of Philosophy, Professor, Academician of the UAPS of Ukraine
Bondar V.I.	Doctor of Pedagogics, Professor, Academician of the NAPS of Ukraine
Volynka H.I.	Doctor of Philosophy, Professor, Academician of the NAPS of Ukraine (<i>Deputy Chairman</i>)
Yevtukh V.B.	Doctor of History, Professor, Academician of the NAPS of Ukraine
Zhaldak M.I.	Doctor of Pedagogics, Professor, Academician of the NAPS of Ukraine
Matsko L.I.	Doctor of Philology, Professor, Academician of the NAPS of Ukraine
Padalka O.S.	Doctor of Pedagogics, Professor, Corresponding member of the NAPS of Ukraine
Synov V.M.	Doctor of Pedagogics, Professor, Academician of the NAPS of Ukraine
Sydorenko V.K.	Doctor of Pedagogics, Professor, Corresponding Member of the NAPS of Ukraine
Shkil M.I.	Doctor of Physics and Mathematics, Professor, Academician of the NAPS of Ukraine
Shut M.I.	Doctor of Physics and Mathematics, Professor, Corresponding Member of the NAPS of Ukraine

Editor-in-chief:

Synov V.M. Doctor of Pedagogics, Professor, Full Member of the NAPS of Ukraine

Executive Secretary:

Sheremet M.K. Doctor of Pedagogics, Professor

Editorial Committee:

Synov V.M.	Doctor of Pedagogics, Professor, Full Member of the NAPS of Ukraine
Bondar V.I.	Doctor of Pedagogics, Professor, Full Member of the NAPS of Ukraine
Sheremet M.K.	Doctor of Pedagogics, Professor (Ukraine)
Barko V.I.	Doctor of Psychology, Professor (Ukraine)
Konoplyasta S.Y.	Doctor of Pedagogics, Professor (Ukraine)
Movkebaeva Z.A.	Doctor of Pedagogics, Professor (Kazakhstan)
Mozgova H.P.	Doctor of Psychology, Professor (Ukraine)
Nazarova N.M.	Doctor of Psychology, Professor (Russia)
Prukhodko O.H.	Doctor of Pedagogics, Professor (Russia)
Raku A. I.	Doctor of Pedagogics, Professor (Moldova)
Synyova Y.P.	Doctor of Psychological Sciences, Professor (Ukraine)
Fedorenko S.V.	Doctor of Pedagogics, Professor (Ukraine)
Fomichova L.I.	Doctor of Psychology, Professor (Ukraine)
Shevtsov A.H.	Doctor of Pedagogics, Professor (Ukraine)
Shulzhenko D.I.	Doctor of Psychology, Professor (Ukraine)

UDC57
LBC 28.0
N34

SCIENTIFIC JOURNAL of the National Pedagogical Dragomanov University. Series 19. Special Education and Psychology. Collected scientific articles. - K.: National Pedagogical Dragomanov University, 2014. - Issue 28. - 371 p.

The Journal's articles cover results of the research studies carried out by the persons working for doctor's degree, postgraduate students, and lecturers of the higher educational institutions, as well as research workers of the scientific-research institutions of Ukraine concerning the latest theoretical and experimental findings in the field of special education and psychology. Scientific researches conducted in the named fields of pedagogics and psychology embrace such problems as examination, upbringing, education, socialisation, habilitation and rehabilitation of the individuals with physical and (or) mental disabilities of different age – starting from early childhood to the periods of afterschool vocational education and independent professional activity as an adults.

**Professional publication approved by Presidium of HAC of Ukraine in 2006,
Bulletin No 1 (Special Education and Psychology)
(Resolution of the Presidium of HAC of Ukraine of 19 January, 2006, No 2-05/1)
State Committee for Television and Broadcasting of Ukraine
Certificate of state registration of print media
Series KB № 8825 of 01.06.2004.**

Editorial Board:

Andrushchenko V.P.	Doctor of Philosophy, Professor, Academician of the NAPS of Ukraine, chancellor of the National Pedagogical Dragomanov University (<i>Chairman of the Editorial Board</i>)
Avdievskiy A.T.	Honorary Doctor, Professor, Academician of the NAPS of Ukraine
Bekh V.P.	Doctor of Philosophy, Professor, Academician of the UAPS of Ukraine
Bondar V.I.	Doctor of Pedagogics, Professor, Academician of the NAPS of Ukraine
Volynka H.I.	Doctor of Philosophy, Professor, Academician of the NAPS of Ukraine (<i>Deputy Chairman</i>)
Yevtukh V.B.	Doctor of History, Professor, Academician of the NAPS of Ukraine
Zhaldak M.I.	Doctor of Pedagogics, Professor, Academician of the NAPS of Ukraine
Matsko L.I.	Doctor of Philology, Professor, Academician of the NAPS of Ukraine
Padalka O.S.	Doctor of Pedagogics, Professor, Corresponding member of the NAPS of Ukraine
Synov V.M.	Doctor of Pedagogics, Professor, Academician of the NAPS of Ukraine
Sydorenko V.K.	Doctor of Pedagogics, Professor, Corresponding Member of the NAPS of Ukraine
Shkil M.I.	Doctor of Physics and Mathematics, Professor, Academician of the NAPS of Ukraine
Shut M.I.	Doctor of Physics and Mathematics, Professor, Corresponding Member of the NAPS of Ukraine

Editor-in-chief:

Synov V.M. Doctor of Pedagogics, Professor, Full Member of the NAPS of Ukraine

Executive Secretary:

Sheremet M.K. Doctor of Pedagogics, Professor

Editorial Committee:

Synov V.M.	Doctor of Pedagogics, Professor, Full Member of the NAPS of Ukraine
Bondar V.I.	Doctor of Pedagogics, Professor, Full Member of the NAPS of Ukraine
Sheremet M.K.	Doctor of Pedagogics, Professor (Ukraine)
Barko V.I.	Doctor of Psychology, Professor (Ukraine)
Konoplyasta S.Y.	Doctor of Pedagogics, Professor (Ukraine)
Movkebaeva Z.A.	Doctor of Pedagogics, Professor (Kazakhstan)
Mozgova H.P.	Doctor of Psychology, Professor (Ukraine)
Nazarova N.M.	Doctor of Psychology, Professor (Russia)
Prukhodko O.H.	Doctor of Pedagogics, Professor (Russia)
Raku A. I.	Doctor of Pedagogics, Professor (Moldova)
Synyova Y.P.	Doctor of Psychological Sciences, Professor (Ukraine)
Fedorenko S.V.	Doctor of Pedagogics, Professor (Ukraine)
Fomichova L.I.	Doctor of Psychology, Professor (Ukraine)
Shevtsov A.H.	Doctor of Pedagogics, Professor (Ukraine)
Shulzhenko D.I.	Doctor of Psychology, Professor (Ukraine)

УДК: 378:376-056.26

СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ У СФЕРІ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

Мартинчук О.В.

кандидат педагогічних наук, доцент

Тенденції сучасної освітньої системи до широкого впровадження інклюзивного навчання дітей з психофізичними порушеннями спричинили велику затребуваність у фахівцях, які володіють технологіями психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими потребами у загальноосвітньому просторі.

У різних науково-літературних джерелах зазначено, що існуюча на сьогодні система спеціальної освіти не задовольняє потреб всього контингенту дітей з особливими освітніми потребами в масштабі країни. Аналіз сучасних тенденцій розвитку корекційної освіти свідчить про необхідність розширення і удосконалення підготовки фахівців відповідно до нових викликів суспільства щодо надання освітніх послуг дітям з порушеннями психофізичного розвитку.

Сучасна система вищої дефектологічної освіти орієнтована на те, щоб підготувати випускників професійно мобільними, розширити можливості їхнього працевлаштування і забезпечити широкий діапазон діяльності в умовах роботи як спеціальних навчальних закладів, так і загальноосвітніх навчальних закладів з інтегрованою та інклюзивною формами навчання. Активний розвиток в нашій країні інклюзивної форми навчання вимагає ґрунтовної підготовки майбутніх фахівців, в тому числі й логопедів, до роботи з особливими дітьми в умовах освітньої інтеграції.

Діючі стандарти не орієнтовані на глибоке знайомство студента, майбутнього вчителя-логопеда, з інтегрованими підходами, тому на часі є

внесення змін у зміст держаного стандарту підготовки логопедів. Ця проблема наразі постала не тільки перед українською освітньою системою, але й перед іншими країнами пострадянського простору. Як зазначають вітчизняні і зарубіжні науковці, характерними рисами сучасної системи дефектологічної освіти є її потужне зростання, багаторівневність, фундаментальність змісту, універсальність структури підготовки фахівців. Тенденції в розвитку системи дефектологічної освіти наразі вбачаються у подальшій фундаменталізації змісту навчання з кожного напрямку підготовки/спеціальності, випереджувальному характері підготовки кваліфікованих корекційних педагогів, здатних супроводжувати дитину в умовах інтегрованого та інклюзивного навчання (В.І. Бондар, С.М. Миронова, Н.М. Назарова, В.М. Синьов, А.Г. Шевцов, М.К. Шеремет, І.М. Яковлева та ін.).

Проведений аналіз виявив, що наразі гостро постало протиріччя між традиційною системою підготовки корекційних педагогів і потребами практики, в якій поряд з педагогічними кадрами для роботи в умовах диференційованої системи спеціальної освіти затребуваними стають фахівці, здатні супроводжувати дитину в умовах інклюзивного навчання.

Недостатній рівень професійної компетентності фахівців у сфері інклюзивного навчання в Україні свідчить про існування серйозної проблеми в сучасній професійній освіті, яку не можливо розв'язати за рахунок використання існуючих традиційних методик підготовки. Це ще раз підкреслює важливість підготовки майбутніх вчителів-логопедів до інклюзивного навчання на основі компетентнісного підходу.

Останнім часом в сучасній освіті збільшився інтерес до особистості педагога, який працює в дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладах з інклюзивною формою навчання. Корекційний педагог, на думку багатьох вчених (С.М. Миронової, Н.М. Назарової, В.М. Синьова, М.К. Шеремет, І.М. Яковлевої та ін.), є центральною, ключовою фігурою, яка створює умови, необхідні для успішного навчання, виховання, розвитку, соціалізації та інтеграції дітей з особливими освітніми потребами та забезпечує ефективність

корекційно-педагогічної допомоги. Сучасні соціокультурні умови та соціально-освітня ситуація вимагають від вищої освіти нових підходів до підготовки корекційних педагогів. Пішла в минуле ідея «соціальної корисності особи з інвалідністю для суспільства», їй на зміну прийшла ідея «достоїнства і самоцінності особистості» (А.Г. Асмолов), згідно з якою кожна людина, в тому числі й з інвалідністю, має всі права на реалізацію своїх інтересів і потреб.

Відтак, актуальною постає проблема формування професійної компетентності дефектологів у сфері інклюзивного навчання дітей з психофізичними порушеннями. Зважаючи на це, метою нашої статті є визначення сутності поняття та змісту професійної компетентності логопедів у сфері інклюзивного навчання дітей з тяжкими порушеннями мовлення.

Професійна компетентність – це система особистісних якостей, знань і умінь, що зумовлюють готовність і здатність фахівця здійснювати професійну діяльність. Професійна компетентність передбачає: сформованість умінь розмірковувати й оцінювати професійні ситуації та проблеми; творчий характер мислення; виявлення ініціативи у виконанні виробничих завдань; усвідомлене розуміння особистої відповідальності за результат праці; здатність до управління виробничим колективом; прийняття раціональних рішень у вирішенні конкретних завдань та проблем [4, с. 124.]

За результатами аналізу різних підходів до визначення поняття «професійна компетентність фахівця» виділяють основні критерії, до яких належать:

– знання, уміння та навички (сукупність психічних утворень, які формують загальний та професійний інтелект, загальнонаукову, особистісну та професійну підготовленість фахівця до відповідної сфери діяльності);

– професійна позиція фахівця (система сформованих настанов та ціннісних орієнтацій, ставлень і оцінок внутрішнього та навколишнього досвіду, особистісні досягнення фахівця в професійній діяльності);

– індивідуально-психологічні особливості (стійке поєднання різних структурно-функціональних компонентів психіки, які зумовлюють індивідуальність та особливість фахівця);

– акмеологічні інваріанти фахівця (внутрішні чинники, які зумовлюють потребу фахівця в саморозвитку та самовдосконаленні).

У науково-літературних джерелах компетентність певного виду характеризується від 5 до 15 компетенціями. Найважливіші з них: знання, здібності, вміння, навички, відповідальність [7]. Науковці розглядають компетентність як стан, який змінюється, тому компетентність – поняття функціональне і характеризує здатність фахівця реалізовувати на практиці свої компетенції. Відтак, компетентність базується на певній кількості «компетенцій» і чим їх більше, тим вище рівень компетентності фахівця.

У науково-літературних джерелах [4,7] загальна структура професійної компетентності фахівця подана таким чином (рис. 1):

—

Рис. 1. Загальна структура професійної компетентності фахівця В контексті нашого дослідження важливо дослідити сучасні вимоги, які висуває суспільство до професійної діяльності вчителя-логопеда з метою розроблення змісту його професійної компетентності у сфері інклюзивного навчання.

Для цього варто розглянути професіограму логопеда – документ, в якому схарактеризовано особливості конкретної професії, що розкривають специфіку професійної праці та вимоги, які висуваються до фахівця. В науковій літературі професіограму педагогічних працівників трактують як зумовлену змістом праці систему інформації про соціально-економічні, технологічні, санітарно-гігієнічні та педагогічні аспекти професії, її психологічні й психофізіологічні властивості

та якості, що необхідні й достатні для успішного оволодіння та ефективного виконання конкретної професійної діяльності [2, с. 740].

У науково-літературних джерелах подано професіограму логопеда, до складу якої входять:

– зміст діяльності та психологічна характеристика професії: предмет діяльності, професійні обов'язки та мета, засоби, характер, організація та функції діяльності, відповідальність та умови діяльності, фактори психофізіологічного навантаження;

– вимоги професії: індивідуальні та особистісні здібності та якості (нервово-психічна витримка, емоційна врівноваженість, вміння опанувати себе, особистісна організованість, соціальний інтелект, комунікативні та організаційні здібності, толерантність, відповідальність), стан здоров'я, допрофесійна та професійна освіта [1, с. 185-188].

М.К. Шеремет зазначає, що наразі «... принципово змінилося соціальне замовлення і держава, суспільство, батьки, спеціалісти суміжних галузей, які раніше ніколи «не помічали» цих і проблем, і дітей, стали вимагати від дефектологів негайно науково-методично забезпечити нові соціальні установки на всіх рівнях і у всіх аспектах...»[9, с. 8], зокрема це стосується і підготовки висококваліфікованих спеціалістів для всіх освітніх рівнів.

На основі вимог, які висуває наразі суспільство до професійної компетентності логопеда як результату його навчання у вищому навчальному закладі можна дійти висновку, що сучасний фахівець має мати високий рівень компетентності, що включає професійні знання, вміння та навички, а також здатність орієнтуватися у складній ситуації та приймати оптимальні рішення, високий рівень розвитку професійно необхідних особистісних якостей, серед яких професійна й громадянська відповідальність відіграють провідну роль. До базових моральних якостей корекційних педагогів відносять здатність до емпатії, співчуття до проблем дитини та її батьків, відповідальність за дитину. Відтак, у процесі подальшого удосконалення змісту навчальних дисциплін

мають посісти чільне місце філософські питання, які формують менталітет майбутнього вчителя-дефектолога.

Зважаючи на вищезазначене *професійна компетентність логопеда у сфері інклюзивного навчання* дітей з системними порушеннями мовлення визначається нами як інтегральна якість особистості, що проявляється у загальній здатності і готовності до виконання на високому рівні професійної діяльності у сфері інклюзивного навчання дітей з особливими потребами, здатності нести професійну відповідальність за результати цієї діяльності, постійно підвищувати рівень своєї професійної діяльності.

Компетентність фахівця у сфері інклюзивного навчання дітей з тяжкими порушеннями мовлення – це динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, необхідних для ефективної діяльності в якості організатора і виконавця програм інклюзивного навчання дітей з порушеннями мовленнєвої діяльності, а також способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, що визначають здатність корекційного педагога успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти (освітньо-кваліфікаційному рівні «бакалавр» та освітньо-кваліфікаційному рівні «магістр»).

На основі проведеного аналізу наукових джерел [6, 7, 8, 10] структуру професійної компетентності фахівця можна представити як комплекс функціональних компетентностей у загальнонауковій, професійній, індивідуально-психологічній та сфері соціальних відносин (рис. 2).

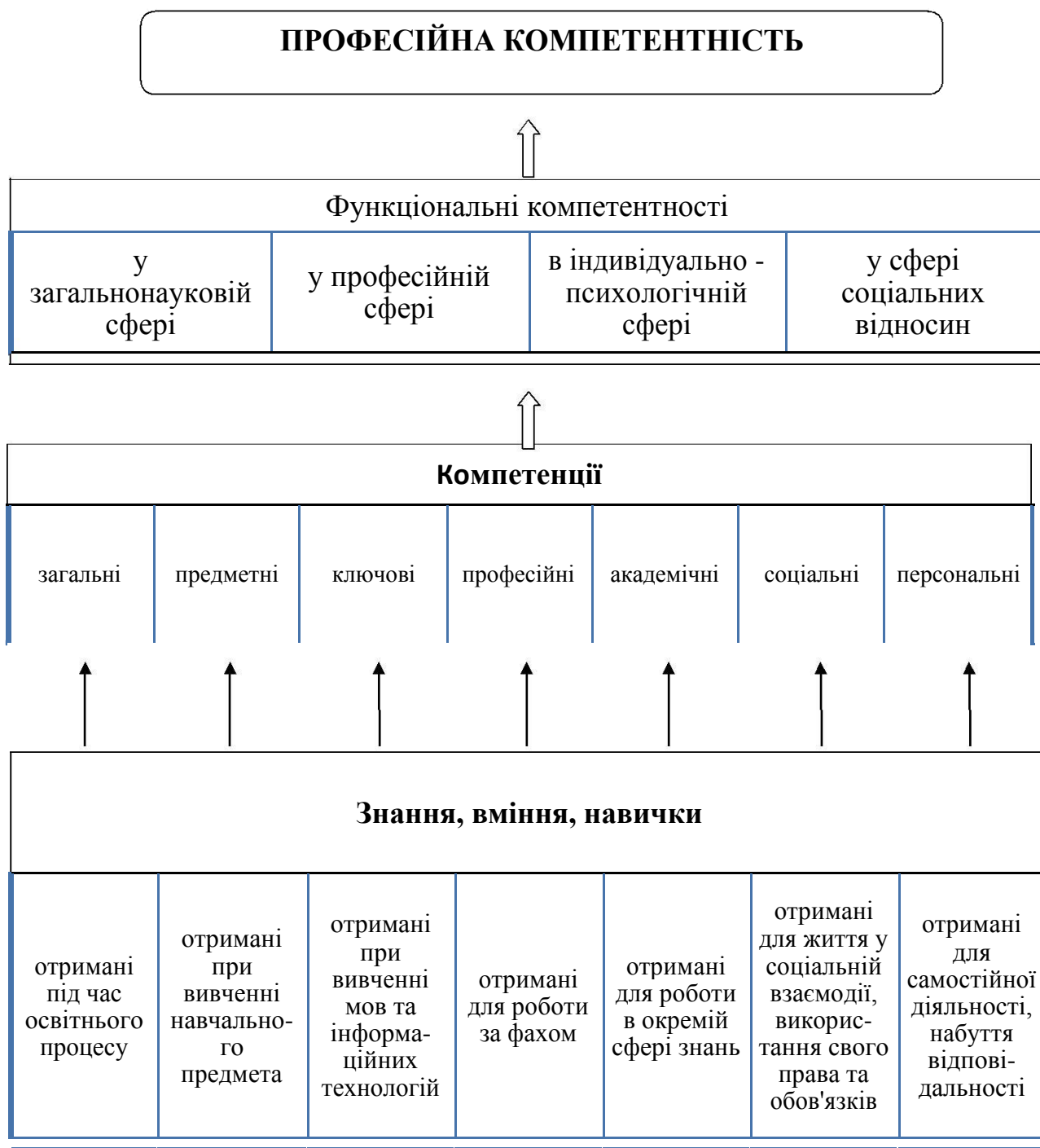

Рис. 2. Загальна структура професійної компетентності фахівця

На підставі аналізу професійної діяльності логопедів (зокрема, визначених Н.М. Назаровою видів професійної діяльності спеціального (корекційного) педагога: викладацької, конструктивно-організаторської, діагностико-аналітичної, консультативної, проєктивної, гностичної, психопрофілактичної, корекційно-розвивальної, просвітницької, науково-дослідницької, виховної, координаційної [8, с. 322]), а також враховуючи

подану загальну структуру професійної компетентності фахівця, нами запропоновано структуру професійної компетентності бакалавра корекційної освіти (напрямок підготовки 6.010105 Корекційна освіта. Логопедія) у сфері інклюзивного навчання дітей з тяжкими порушеннями мовлення. До структури професійної компетентності майбутнього логопеда у сфері інклюзивного навчання увійшли такі основні складові: компетентність у діагностико-аналітичній, корекційно-розвивальній, дидактичній, виховній, консультативній, трансформаційній, конструктивно-організаторській, комунікативній діяльності, які, у свою чергу, є основою функціональних компетентностей.

В цій статті спробуємо окреслити зміст основних видів діяльності вчителя-логопеда, який виконує свої професійні обов'язки в освітньому просторі загальноосвітнього навчального закладу з інклюзивною формою навчання.

Діагностико-аналітична діяльність вчителя-логопеда спрямована на виявлення відхилень у розвитку дитини, освітніх досягнень, констатацію особливостей її мовленнєвого і психічного розвитку; інтерпретацію їх проявів у навчальній діяльності та поведінці дитини з психофізичними порушенням, що стане в нагоді вчителю/асистенту вчителя, вихователю/асистенту вихователя та іншим учасникам освітнього процесу під час організації навчально-виховної і корекційно-розвивальної роботи в інклюзивному закладі. Зважаючи на те, що сучасна діагностика порушень в розвитку будується на комплексному, міждисциплінарному знанні індивідуальних проблем дитини, передбачається спільна (командна) робота логопеда з різними фахівцями в умовах інклюзивного середовища, кожний з яких робить свій внесок у розуміння структури порушення особи з особливостями психофізичного розвитку.

Корекційно-розвивальна діяльність є важливою складовою професійної діяльності логопеда, оскільки якісний корекційно-педагогічний супровід є найважливішою умовою ефективного впровадження інклюзивного навчання.

Корекційно-розвивальна діяльність логопеда спрямована на поліпшення процесів розвитку і соціалізації дитини, послаблення або подолання вторинних

і подальших відхилень у процесі навчання і виховання з метою максимально можливого розвитку дитини з системним порушенням мовлення [5, 6]. Відомо, що загальноосвітнє інклюзивне середовище, в якому перебуває дитина з особливими освітніми потребами, характеризується наявністю двох компонентів: розвивального і корекційного, реалізація якого є важливою складовою фахової діяльності логопеда (окреслення корекційних цілей для інших учасників освітнього процесу, які мають бути реалізовані у процесі навчання і виховання особливої дитини, проведення корекційно-розвивальних занять, включення спеціальних засобів корекції у навчально-виховний процес тощо).

Дидактична діяльність вчителя-логопеда в умовах інклюзивного середовища обумовлена застосуванням технологій і методів навчання і виховання дітей з порушеннями мовлення в такій організаційній формі як інклюзивна. Цей вид діяльності є достатньо висвітленим у наукових джерелах, що обумовлено класичним підходом до розвитку дитини з особливими освітніми потребами у процесі навчання, адже навчання є основним шляхом корекції недорозвинення психіки дітей з психофізичними порушеннями і знаходиться у нерозривній єдності з вихованням і розвитком. Дидактична діяльність передбачає визначення загальних і специфічних завдань навчання з урахуванням його корекційної спрямованості; врахування в освітньому процесі загальних і специфічних недоліків розвитку дітей з системними порушеннями мовлення, їхніх вікових та індивідуальних особливостей; керівництво пізнавальною діяльністю вихованців та учнів з психофізичними порушеннями, спираючись на спеціальні дидактичні принципи.

Виховна діяльність вчителя-логопеда обумовлена тим, що діти з особливими освітніми потребами, маючи особливості психічного розвитку потребують особливої підтримки і допомоги при засвоєнні ними норм суспільної поведінки, формуванні особистісних якостей. Якщо в навчальній діяльності для дітей з порушеннями психофізичного розвитку передбачено адаптації/модифікації змісту навчального матеріалу (про що зазначено в

індивідуальній програмі розвитку дитини), то в сфері засвоєння загальноприйнятих норм, правил поведінки в суспільстві ніяких пільг немає.

Специфіка процесу виховання виявляється у впливі на дисгармонійні риси особистості дитини, врахуванні її індивідуально-психологічних і нейрофізіологічних особливостей, що потребує спеціального виховного впливу, який поєднує загальнопедагогічні і психокорекційні принципи.

Консультативна діяльність вчителя-логопеда в умовах інклюзивного навчання передбачає роботу з батьками, педагогами (вчителем/асистентом вчителя; вихователем/асистентом вихователя, вчителями-предметниками), котрі працюють з групою/класом, до яких включена дитина з порушенням розвитку, соціальним педагогом, практичним психологом, адміністрацією, іншими фахівцями, які надають медичні і освітні послуги дітям з психофізичними порушеннями. Безперечно, основним напрямом консультативної діяльності є консультування батьків. Враховуючи науковий і практичний доробок спеціальної педагогіки, можна виокремити два напрями допомоги сім'ям, які виховують дітей з особливими потребами: освітньо-просвітницький і психолого-педагогічний супровід сім'ї (В.В. Ткачова). Метою освітньо-просвітницького напрямку є встановлення гармонійних стосунків між персоналом навчального закладу і родинами дітей з порушеннями психофізичного розвитку; підвищення батьківської компетентності у сфері розвитку, навчання і виховання дітей з особливими потребами. В рамках консультативної діяльності вчитель-логопед має бути готовим надати інформаційні послуги з питань правового забезпечення в освітній галузі, варіативності освітніх послуг, професійної підтримки фахівців; на основі аналізу розвитку і виявлення порушень основних сфер життєдіяльності сім'ї повинен вибрати оптимальний варіант роботи з сім'єю. Також вчитель-логопед має здійснювати педагогічне консультування педагогів загальноосвітніх закладів з проблем навчання, виховання, життєвого і професійного самовизначення учня.

Трансформаційна діяльність вчителя-логопеда в умовах інклюзивного навчального закладу спрямована на виявлення можливостей трансформації навчального матеріалу, призначеного для дітей з нормативним рівнем розвитку, для дітей з порушеннями розвитку. Також цей вид діяльності логопеда передбачає визначення особливостей використання дидактичного матеріалу загальноосвітньої школи, трансформуючи його відповідно до спеціальних дидактичних принципів, пізнавальних і компенсаторних можливостей та психологічних особливостей дітей з системними порушеннями мовлення; умов освітнього процесу в дошкільному та загальноосвітньому навчальному закладі з інклюзивною формою навчання.

Конструктивно-організаторська діяльність вчителя-логопеда, який, як правило, є координатором з впровадження інклюзії в навчальному закладі, обумовлена тим, що він найкраще розуміється на змісті і технологіях розвитку, навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами. Цей вид діяльності корекційного педагога спрямований на забезпечення ефективної діяльності міждисциплінарної команди, організацію всіх учасників освітнього процесу для виконання індивідуальної програми розвитку особливої дитини, прийняття відповідальності за її реалізацію. Конструктивно-організаторська діяльність будь-якого корекційного педагога, в тому числі і логопеда, передбачає володіння і реалізацію педагогічних технологій інклюзивного навчання у частині організації, форм, методів, прийомів роботи у руслі вимог конструктивістської дидактики. Це модифікація (зміна, перетворення) і адаптація змісту, методів, прийомів, засобів навчання, форм і способів контролю і оцінювання результатів навчання відповідно до індивідуальних освітніх потреб і можливостей вихованців і учнів. Це і відповідна організація предметно-просторового розвивального інклюзивного середовища групи/класу, дошкільного навчального закладу/загальноосвітнього навчального закладу.

Н.М.Назарова зазначає, що для вчителя загальноосвітньої школи, який звик давати уроки за готовими, виданими конспектами, незвіданою є конструктивістська дидактика, в основі якої знаходяться педагогічні технології

реформаторської педагогіки, котрі успішно реалізовує корекційна педагогіка, що і пояснює її успішність в навчанні дітей з різними порушеннями психофізичного розвитку [3, с. 9]. Відтак, у загальноосвітній школі, яка втілює ідеї інклюзивного навчання, постає необхідність модернізації теоретико-практичної підготовки вчителів у царині засвоєння ними технологій корекційної педагогіки, що лежить в межах конструктивно-організаторської діяльності вчителя-дефектолога цього навчального закладу.

Комунікативна діяльність вчителя-логопеда спрямована на встановлення адекватних ефективних взаємовідносин з усіма учасниками освітнього процесу: адміністрацією, фахівцями, педагогами, батьками, дітьми з нормативним рівнем розвитку та з порушеним, а також з дітьми благочинних і громадських організацій. У спілкуванні фахівців в умовах інклюзивного навчання значна увага приділяється командній роботі, професійному співробітництву. Це пов'язано з тим, що співробітництво членів міждисциплінарної команди ґрунтується на спільності поглядів на проблеми дитини з особливими освітніми потребами; прийнятті і повазі особистості і прав цієї дитини; умінні розуміти і застосовувати у своїй сфері документацію суб'єктів комплексного медичного, психолого-педагогічного і соціального супроводу дитини з психофізичним порушенням і ефективно будувати професійне спілкування; розуміння ролі і відповідальності кожного з учасників міждисциплінарної команди в діагностиці, консультуванні і реалізації індивідуальної програми розвитку дитини з особливими потребами.

Отже, нами розглянуто основні види діяльності логопеда у професійній сфері, які є основою професійної компетентності майбутнього фахівця корекційної освіти.

Перспективи подальших розробок у цьому напрямі полягають у більш детальному визначенні професійних компетенцій, шляхів і засобів реалізації компетентнісного підходу у процесі підготовки майбутніх вчителів-логопедів до інклюзивного навчання.

Література

1. Горбунова М.В. 333 современные профессии и специальности: 111 информационных профессиограм / М.В. Горбунова, Е.В. Кирилук. – Изд. 2-е, доп. и перераб. – Ростов н/Д: Феникс, 2010. – 443 с. **2. Энциклопедия освіти** / Акад. пед. наук України; голов. ред. В.Г. Кремень. – К.: Юрінформ Інтер, 2008. – 1040 с. **3. Назарова Н.М.** Теоретические и методологические основы образовательной интеграции / Н.М. Назарова / Инклюзивное образование: методология, практика, технологии // Мат-лы Международной научно-практической конференции (20-22 июня 2011 г., Москва) / Моск. гор. психол.-пед. ун-т; Редкол.: С.В. АLEXИНА и др. – М.: МГППУ, 2011. – С. 7-9. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.inclusive-edu.ru/content/File/konf/sbornik_kon_22_iyunya.pdf. **4.**

Мельніченко Т.В. Вступ до спеціальності: логопедія. Модуль 2: навч.-метод. посіб. / Т.В. Мельніченко. – 2-ге вид., доопр. та доповн. – К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. – 184 с. **5. Миронова С.П.** Корекційно-педагогічний супровід інклюзивної освіти // Матеріали інтернет-конференції / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://fkspp.at.ua/konf2/mironova_s.p..pdf. **6.**

Миронова С.П. Теоретико-методичні основи підготовки майбутніх учителів до корекційної роботи в освітніх закладах для дітей з вадами інтелекту: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д. пед. н.: спец. 13.00.03 – корекційна педагогіка / С.П. Миронова. – К., 2007. – 36 с.

7. Протасов А.Г. Теоретико-методичні засади формування професійної компетентності майбутніх фахівців з неруйнівного контролю та технічної діагностики: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д. пед. н.: спец. 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / А.Г. Протасов. – К., 2012. – 40 с. **8. Специальная педагогика:** в 3 томах: учебное пособие для студ. / Н.М. Назарова, Л.И. Аксёнова, Т.Г. Богданова, С.А. Морозов; под. ред. Н.М. Назаровой. – Т. 2: Общие основы специальной педагогики. – М.: Академия, 2008. – 352 с. **9.**

Шеремет М.К. Підготовка корекційних педагогів у вищих навчальних закладах // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка / За ред. О.В. Гаврилова, В.І. Співака. – Вип. XVII в двох частинах, частина 1. Серія: соціально-педагогічна. – Кам'янець-Подільський: Медобори-2006, 2011. – 368 с. **10. Яковлева И.М.** Формирование профессиональной компетентности учителя-олигофренопедагога в системе непрерывного педагогического образования: дис. на соискание ученой степени д. пед. н.: спец. 13.00.03 – коррекционная педагогика (олигофренопедагогика) / И.М. Яковлева. – М., 2010. – 501 с.

References

Gorbunova M.V. 333 sovremennyye professii i spetsialnosti: 111 informatsionnyih professigram / M.V. Gorbunova, E.V. Kirilyuk. – Izd. 2-e, dop. i pererab. – Rostov n/D: Feniks, 2010. – 443 s. **2. Entsiklopediya osviti**/Akad. ped. nauk UkraYini; golov. red. V.G. Kremen. – K.: YurInkorm Inter, 2008. - 1040 s. – S. 740. **3. Nazarova N.M.** Teoreticheskie i metodologicheskie osnovyi obrazovatelnoy integratsii / N.M. Nazarova / Inklyuzivnoe obrazovanie: metodologiya, praktika, tehnologii // Mat-lyi Mezhdunarodnoy nauchno-prakticheskoy konferentsii (20-22 iyunya 2011 g., Moskva) / Mosk. gor. psihol.-ped. un-t; Redkol.: S. V. Alehina i dr. – M.: MGPPU, 2011. – S. 7-9. [Elektronnyiy resurs]. – Rezhim dostupa: http://www.inclusive-edu.ru/content/File/konf/sbornik_kon_22_iyunya.pdf. **4. Melnichenko T.V.** Vstup do spetsialnosti: logopediya. Modul 2: navch.-metod. Posib. / T.V. Melnichenko. – 2-ge vid., doopr. ta dopovn. – K.: KiYiv. un-t Im. B. GrInchenka, 2013. – 184 s. **5. Mironova S.P.** Korektsiyno-pedagogichniy suprovId InklyuzivnoYi osviti // MaterIali Internet-konferentsiyi / Kam'yanets-PodlIlskiy natsIonalniy unIversitet ImenI Ivana OgIEnka [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: http://fkspp.at.ua/konf2/mironova_s.p..pdf. **6. Mironova S.P.** Teoretiko-metodichni osnovi pldgotovki maybutnih uchiteliv do korektsiynoYi roboti v osvItnih zakladah dlya dltey z vadami Intelktu: avtoref. dis. na zdobuttya nauk. stupenya d. ped. n.: spets. 13.00.03 - korektsiyna pedagogIka / S.P. Mironova. – K., 2007. – 36 s. **7. Protasov A.G.** Teoretiko-metodichni zasadi formuvannya profesIynoYi kompetentnostI maybutnih fahIvtiv z neruyIvnogo kontrolyu ta tehnIchnoYi dlagnostiki: avtoref. dis. na zdobuttya nauk. stupenya d. ped. n.: spets. 13.00.04 – teorIya I metodika profesIynoYi osviti / A.G. Protasov. – K., 2012. – 40 s. **8. Spetsialnaya pedagogika:** v 3 tomah: uchebnoe posobie dlya stud. / N.M.

Nazarova, L.I. AksYonova, T.G. Bogdanova, S.A. Morozov; pod. red. N.M. Nazarovoy. – T. 2: Obschie osnovyi spetsialnoy pedagogiki. – M.: Akademiya, 2008. – 352 s. **9. Sheremet M.K.** Pidgotovka korektsiynih pedagogiv u vischih navchalnih zakladah // Zbirnik naukovih prats Kam'yanets-Podil'skogo natsionalnogo unversitetu Imeni Ivana Ogienka / Za red. O.V. Gavrilova, V.I. Spivaka. – Vip. XVII v dvoh chastinah, chastina 1. Seriya: sotsialno-pedagogichna. – Kam'yanets-Podil'skiy: Medobori-2006, 2011. – 368 s. **10. Yakovleva I.M.** Formirovanie professionalnoy kompetentnosti uchitelya-oligofrenopedagoga v sisteme nepreryivnogo pedagogicheskogo obrazovaniya: dis. na soiskanie uchenoy stepeni d. ped. n.: spets. 13.00.03 – korrektsionnaya pedagogika (oligofrenopedagogika) / I.M. Yakovleva. – M., 2010. – 501 s.

Мартинчук О.В. Сутність поняття та зміст професійної компетентності фахівців у сфері інклюзивного навчання дітей з тяжкими порушеннями мовлення.

У статті обґрунтовано актуальність підготовки майбутніх логопедів до інклюзивного навчання дітей з тяжкими порушеннями мовлення на основі компетентнісного підходу; розкрито сутність поняття «професійна компетентність логопеда у сфері інклюзивного навчання» як інтегральної якості особистості.

Визначено, що компетентність фахівця у сфері інклюзивного навчання дітей з тяжкими порушеннями мовлення – це динамічна комбінація знань, вмінь і практичних навичок, необхідних для ефективної діяльності в якості організатора і виконавця програм інклюзивного навчання дітей з порушеннями мовленнєвої діяльності.

На основі проведеного аналізу науково-літературних джерел представлено загальну структуру професійної компетентності фахівця, що охоплює функціональні компетентності, компетенції, знання, уміння, навички, цінності. До структури професійної компетентності майбутнього логопеда у сфері інклюзивного навчання увійшли такі основні складові: компетентність у діагностико-аналітичній, корекційно-розвивальній, дидактичній, виховній, консультативній, трансформаційній, конструктивно-організаторській, комунікативній діяльності, які, у свою чергу, є основою функціональних компетентностей.

Окреслено зміст основних видів діяльності вчителя-логопеда, який виконує свої професійні обов'язки в освітньому просторі закладу з інклюзивною формою навчання. В узагальненій формі подано уміння і навички, якими має володіти фахівець для якісного забезпечення організації і виконання завдань інклюзивного навчання дітей з системними порушеннями мовлення.

Ключові слова: компетентнісний підхід, інклюзивне навчання, функціональні компетентності, види професійної діяльності, діти з тяжкими порушеннями мовлення.

Мартыничук А.В. Сущность понятия и содержание профессиональной компетентности специалистов в области инклюзивного обучения детей с тяжелыми нарушениями речи.

В статье обоснована актуальность подготовки будущих логопедов к инклюзивному обучению детей с тяжелыми нарушениями речи на основе компетентностного подхода; раскрыта сущность понятия «профессиональная компетентность логопеда в сфере инклюзивного обучения» как интегрального качества личности.

Определено, что компетентность специалиста в сфере инклюзивного обучения детей с тяжелыми нарушениями речи является динамической комбинацией знаний, умений и практических навыков, необходимых для эффективной деятельности в качестве организатора и исполнителя программ инклюзивного обучения детей с нарушениями речевой деятельности.

На основе проведенного анализа научно-литературных источников представлена общая структура профессиональной компетентности специалиста, которая включает в себя функциональные компетентности, компетенции, знания, умения, навыки и ценности. В структуру профессиональной компетентности будущего логопеда в сфере инклюзивного обучения вошли такие основные составляющие: компетентность в диагностико-аналитической, коррекционно-развивающей, дидактической, воспитательной,

консультативной, трансформационной, конструктивно-организаторской, коммуникативной деятельности, которые, в свою очередь, является основой функциональных компетенций.

Определены содержание основных видов деятельности учителя-логопеда, который выполняет свои профессиональные обязанности в образовательном пространстве учебного заведения с инклюзивной формой обучения. В обобщенной форме представлены умения и навыки, которыми должен владеть специалист для качественного обеспечения организации и выполнения задач инклюзивного обучения детей с системными нарушениями речи.

Ключевые слова: компетентностный подход, инклюзивное обучение, функциональные компетентности, виды профессиональной деятельности, дети с тяжелыми нарушениями речи.

The relevance of training of future speech therapists to inclusive education for children with severe speech disorders based on competency approach has been stated in the article. The essence of the concept of "professional competence of speech therapists in inclusive education" as an integrated personality is done.

It is determined that the professional competence in the field of inclusive education for children with severe speech disorders is a dynamic combination of knowledge, skills and practical skills required for effective functioning as the perpetrators of applications of inclusion of children with disorders of speech activity.

Based on the analysis of the scientific literature it is presented the overall structure of the professional competence of the specialist, which includes functional competencies, knowledge and skills. It is stated that the structure of the professional competence of future speech therapist in the field of inclusive education includes the following main components: competence in diagnosis and analysis, correction and training, didactic, educational, consultative, transformational, structural and organizational, communicative activities, which, in turn, is the basis of functional competencies.

The content of the main activities of teacher speech therapist who performs professional duties in the educational space of an educational establishment of inclusive form of education is given. The skills and abilities that should have specialist for the organization of inclusive education for children with speech disorders system are given in the generalized form.

Keywords: competence approach, inclusive education, functional expertise, professional activities, children with severe speech disorders.

ЗМІСТ		
КОРЕКЦІЙНА ПЕДАГОГІКА		
Базима Н.В.	СТВОРЕННЯ МОВЛЕННЄВОГО СЕРЕДОВИЩА ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ АКТИВНОСТІ У ДІТЕЙ ЗІ СПЕКТРОМ АУТИСТИЧНИХ ПОРУШЕНЬ	5
Бажмін В.Б.	ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ДОПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ У РЕАБІЛІТАЦІЙНИЙ ПРОЦЕС ПІДЛІТКІВ З ПФОРА В ЦЕНТРАХ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ	9
Барко В.В.	ТРУДОВЕ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ КОРЕКЦІЙНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ ІЗ ВАДАМИ ЗОРУ (ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ДОСЛІДЖЕНЬ І.С. МОРГУЛІСА)	14
Белова О.Б.	ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ЗАПОБІГАННЯ АГРЕСІЇ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ПМР	18
Бондаренко Н.А.	ПСИХОЛІНГВІСТИЧНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ МЕХАНІЗМУ ЗАГАЛЬНОГО НЕДОРОЗВИНЕННЯ МОВЛЕННЯ	23
Боряк О.В.	ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ЛОГОПЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ДІТЯМ З РОЗУМОВОЮ ВІДСТАЛІСТЮ	27
Вихляєв Ю. М.	УПРАВЛІННЯ РУХОВИМИ ДІЯМИ СЛІПИХ	31
Вінокурова О.В., Вінокурова С.М.	ВПЛИВ МОВЛЕННЄВИХ ПОРУШЕНЬ НА ОСОБИСТІТЬ, ПОВЕДІНКУ ТА ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВУ СФЕРУ ДИТИНИ	37
Вознюк Л.М.	ПРОБЛЕМАТИКА СТОСУНКІВ МІЖ ФАХІВЦЯМИ ТА БАТЬКАМИ ДІТЕЙ З ДЦП	41
Войтюк І. В.	РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ЗАСОБАМИ НЕТРАДИЦІЙНОЇ ЗОБРАЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У РОЗУМОВО ВІДСТАЛИХ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ	45
Головата А.О.	УДОСКОНАЛЕННЯ НАВЧАЛЬНИХ ПЛАНІВ, ПРОГРАМ ТА ПІДРУЧНИКІВ З ГЕОГРАФІЇ ДЛЯ ДОПОМІЖНИХ ШКІЛ В УКРАЇНІ (1970 – 1990 рр.)	49
Гончаренко Г.М.	ІНТЕРЕС ДО НАВЧАННЯ ЯК СКЛАДОВА РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ РОЗУМОВО ВІДСТАЛИХ УЧНІВ НА УРОКАХ ФІЗИКИ	55
Горлачов О.С.	ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ТА МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ СТАНОВЛЕННЯ ДАКТИЛЬНОГО ТА МІМІКО-ЖЕСТОВОГО МОВЛЕННЯ У СТУДЕНТІВ-СУРДОПЕДАГОГІВ	57
Губарь О.Г.	ВПЛИВ МОВЛЕННЄВИХ ВАД НА ФОРМУВАННЯ АКЦЕНТУАЦІЇ ХАРАКТЕРУ В ПІДЛІТКІВ	62
Докучина Т.О.	ОСОБЛИВОСТІ СТАВЛЕННЯ ДО УСПІХУ РОЗУМОВО ВІДСТАЛИХ УЧНІВ МОЛОДШИХ КЛАСІВ	67
Дроздова Н.В., Ладейко В.Д.	МЕТОДИЧЕСКИЙ АСПЕКТ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОСТРАНСТВЕННЫХ ПОНЯТИЙ У ДЕТЕЙ 6-7 ЛЕТ С ОБЩИМ НЕДОРАЗВИТИЕМ РЕЧИ СРЕДСТВАМИ МУЛЬТИМЕДИЙНОЙ ПРЕЗЕНТАЦИИ	71
Дутковська Р.В.	ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУ, ЯКІ ПІДЛЯГАЮТЬ ІНДИВІДУАЛЬНОМУ НАВЧАННЮ	76
Івашура Н.С.	ОСОБЛИВОСТІ СУПРОВІДУ АУТИЧНИХ ДІТЕЙ В ІНКЛЮЗИВНИХ УМОВАХ	80
Ільїна Н.В.	ОСОБЛИВОСТІ ОВОЛОДІННЯ ГРАМАТИЧНОЮ БУДОВОЮ МОВИ ДІТЬМИ ІЗ НЕРІЗКО ВИРАЖЕНИМ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ	85
Картава Ю. А.	ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ КОМПОНЕНТІВ МУЗИЧНОГО РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗІ ЗНИЖЕНИМ І НОРМАЛЬНИМ ЗОРОМ	89
Кисличенко В.А.	ЛОГОПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД СІМ'І ДИТИНИ З РУХОВОЮ ПАТОЛОГІЄЮ	93

Козинець О.В.	НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ Р.Г. КРАЄВСЬКОГО	97
Колесник І. П.	ЗВ'ЯЗОК НАУКОВОЇ РОБОТИ ВИКЛАДАЧІВ, СТУДЕНТІВ, АСПІРАНТІВ І ДОКТОРАНТІВ КАФЕДРИ ПСИХОКОРЕКЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ З ДІЯЛЬНІСТЮ ЇЇ НАУКОВИХ ШКІЛ	103
Косенко Ю. М.	ФОРМУВАННЯ ІСТОРИЧНИХ ЗНАНЬ У РОЗУМОВО ВІДСТАЛИХ УЧНІВ В УКРАЇНІ У ДОРЕВОЛЮЦІЙНИЙ ПЕРІОД	111
Кострикін В.Я.	КОМБІНОВАНИЙ ПІДХІД ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ КОРЕКЦІЙНОГО ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ З ВАДАМИ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ	114
Ленів З.П.	ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНКЛЮЗІЇ ТА ПІДГОТОВКИ ВІДПОВІДНИХ ФАХІВЦІВ: ПРОБЛЕМИ, ДОСВІД, ПЕРСПЕКТИВИ	119
Линдіна Є. Ю.	НАУКОВИЙ ТА ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХИ Є. Ф. СОБОТОВИЧ (1935-2007) до 80-річчя від дня народження	125
Мартинчук О.В.	СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ У СФЕРІ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ	130
Мельніченко Ю. В.	ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КОРЕКЦІЙНОГО ГОРИЗОНТАЛЬНОГО ПЛАСТИЧНОГО БАЛЕТУ (ПЛАСТИК-ШОУ) ЯК ФОРМИ АРТ-ТЕРАПІЇ ДЛЯ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ	136
Мілевська О.П.	ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ КОРЕКЦІЇ АКУСТИКО-АРТИКУЛЯЦІЙНИХ ДИФЕРЕНЦІЙОВОК У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ	141
Назарова Н.М.	МОНТЕССОРИ-ПЕДАГОГІКА: ОТ ЕДУАРДА СЕГЕНА К ІНКЛЮЗИВНОМУ ОБУЧЕННЮ	147
Нацевич Є. П.	ВИВЧЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ СЕНСОРНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ	152
Ніколаєва О.О.	РОЗВИТОК АДАПТАЦІЙНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ СТУДЕНТІВ З ПОРУШЕННЯМИ ОПОРНО-РУХОВОГО АПАРАТУ	159
Омельченко М.С.	ДО ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ З ГЛИБОКОЮ РОЗУМОВОЮ ВІДСТАЛІСТЮ НА УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ	162
Пахомова Н.Г.	РІВНІ РЕАЛІЗАЦІЇ МОДЕЛІ ІНТЕГРАЦІЇ МЕДИКО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ТА ПЕДАГОГІЧНОЇ СКЛАДОВИХ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ЛОГОПЕДА	168
Піонтківська Г.С., Забожан І.А.	ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ОРФОГРАФІЧНОЇ НАВИЧКИ УЧНІВ У ВІТЧИЗНЯНІЙ МЕТОДИЦІ НАВЧАННЯ РІДНОЇ МОВИ	173
Полулященко Ю.М.	ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ЦЕНТРІВ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ-ІНВАЛІДІВ	177
Пригородова І.М., Глоба О.П.	ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ КОРЕКЦІЙНОГО ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ПОРУШЕННЯМИ ПОСТАВИ	181
Прядко Л.О.	ПРОФЕСІЙНО-ГУМАНІСТИЧНА СПРЯМОВАНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ЯК СКЛАДОВА ІНКЛЮЗИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА	185
Рибченко Л.К.	ОРГАНІЗАЦІЯ КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ З АУТИСТИЧНИМИ ПРОЯВАМИ В СВІТОВІЙ ПРАКТИЦІ	189
Родненко М.Є.	НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ МЕТОДИКИ НЕЙРОПСИХОЛОГІЧНОЇ КОРЕКЦІЇ ПОРУШЕНЬ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ З ДИТЯЧИМ ЦЕРЕБРАЛЬНИМ ПАРАЛІЧЕМ ЗАСОБАМИ МОНТЕССОРИ-ТЕРАПІЇ	193
Савицький А.М.	ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛІЗОВАНОГО НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З СИНДРОМОМ ДАУНА В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ	203
Савінова Н.В.	ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОЇ ЛОГОКОРЕКЦІЇ	209
Сильченко В.В.	КОМУНІКАТИВНИЙ ТА МОВЛЕННЄВИЙ РОЗВИТОК ДИТИНИ	215

	СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ВАДАМИ РОЗВИТКУ	
Сіроткіна Т.В.	ОЦІНКА СТАНУ ФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ СЛАБОЗОРИХ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	218
Столярчук Т.Р.	КООРДИНУЮЧА РОЛЬ ПСИХОЛОГО-МЕДИКО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОНСУЛЬТАЦІЇ В СТВОРЕННІ УМОВ НАВЧАННЯ ДЛЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ	222
Товстоган В.С.	ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ТРУДОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ДОПОМІЖНИХ ШКІЛ ЯК УМОВА УСПІШНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ (За науковою спадщиною Г.М. Мерсіянової)	226
Тюрина Н.Ш.	ПРОЕКТИРОВАНИЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО МАРШРУТА РЕБЕНКА С ОВЗ: РЕСУРСЫ И ОГРАНИЧЕНИЯ	232
Хворова Г.М.	ФОРМУВАННЯ БАТЬКІВСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В КОРЕКЦІЙНІЙ ОСВІТІ ДІТЕЙ З ПОЛІСИСТЕМНИМИ ПОРУШЕННЯМИ РОЗВИТКУ	236
Шевченко В.М.	РОЗВИТОК СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ У ДЖЕРЕЛАХ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕМАТИКИ 1860-1923 РР. (ФОНДИ ПЕДАГОГІЧНОГО МУЗЕЮ УКРАЇНИ)	243
Шеремет М.К.	ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВОЇ ГОТОВНОСТІ ДІТЕЙ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ	248
СПЕЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ		
Афузова Г.В., Маркелова А.В.	ВПЛИВ ХАРАКТЕРОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ НА ФОРМУВАННЯ АДИКТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ У ПІДЛІТКІВ	252
Богданова Т.Г.	ИЗУЧЕНИЕ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ ЛИЦ С НАРУШЕНИЯМИ СЛУХА В ЗАРУБЕЖНОЙ И РОССИЙСКОЙ ПСИХОЛОГИИ	255
Буйняк М.Г.	ОКРЕМІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНИХ ШКІЛ ДО ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ	260
Галдецька І.Г.	ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА	265
Дем'яненко Б.Т., Гуріна Ю.В.	ВИВЧЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗАХИСТУ ТА КОПІНГ-СТРАТЕГІЙ У ПІДЛІТКІВ З РОЗУМОВОЮ ВІДСТАЛІСТЮ	269
Дем'яненко Б.Т.	ДО ПИТАННЯ ПРО ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ТА ПСИХОПАТОЛОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ У ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ	272
Клименко І.С.	КОРЕКЦІЙНІ ВПРАВИ НАПРАВЛЕНІ НА РОЗВИТОК МОТОРИКИ, ПЕРЦЕПЦІЇ, ОРІЄНТУВАННЯ У ПРОСТОРІ ТА ДОВІЛЬНОЇ РЕГУЛЯЦІЇ РУХІВ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ПСИХООРГАНІЧНИМ СИНДРОМОМ РЕЗИДУАЛЬНО-ОРГАНІЧНОГО ГЕНЕЗУ	277
Конопляста С.Ю., Косинкіна В.О.	ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ АУТИЧНИХ ДІТЕЙ	281
Кротенко В. І., Бабенко Н. М.	ПРОЯВИ НЕВРОТИЧНИХ СТАНІВ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ	285
Кротенко В. І., Заставна І.С.	ВПЛИВ СТИЛЮ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ НА ФОРМУВАННЯ АКЦЕНТУАЦІЙ ХАРАКТЕРУ У ПІДЛІТКІВ	290
Кротенко В. І., Кас'яненко А.П.	РОЛЬ ПРОЕКТИВНИХ МЕТОДИК У ДОСЛІДЖЕННІ ДІТЕЙ З ЕМОЦІЙНИМИ ПОРУШЕННЯМИ ПРИ ЗАТРИМЦІ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ	293
Кротенко В. І., Омельян А.С.	ОСОБЛИВОСТІ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ З ЗПР ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	297
Кротенко В. І., Оробей М. О.	ЗНАЧЕННЯ НЕЙРОПСИХОЛОГІЧНИХ АСПЕКТІВ У РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ	302
Липка Н.В.	ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНО-ТРУДОВОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ПІДЛІТКІВ З РОЗЛАДАМИ АУТИЗМУ	307

Мартиненко І.В.	РОЛЬ ЕМОЦІЙ У СПІЛКУВАННІ ДІТЕЙ В УМОВАХ МОВЛЕННЄВОГО ДИЗОНТОГЕНЕЗУ	312
Нечипоренко К.С.	ВИЗНАЧЕННЯ СТАНУ СФОРМОВАНОСТІ САМООЦІНКИ СОЦІАЛЬНО ДЕПРИВОВАНИХ ПІДЛІТКІВ З ПСИХОФІЗИЧНИМИ ВАДАМИ	317
Паламар О.М.	ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ТИФЛОПЕДАГОГА	321
Панченко Т. Л.	ПСИХОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТЬОГО СЕРЕДОВИЩА	327
Руденко Л.М.	БІХЕВІОРАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ РОЗУМОВО ВІДСТАЛИХ ДІТЕЙ	332
Руденко Л.М., Уніченко А.С.	ОСОБЛИВОСТІ ТРИВОЖНОСТІ У ДІТЕЙ З ЗПР	337
Сивик Г.Є.	ОСОБЛИВОСТІ КОГНІТИВНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ РОЗЛАДАМИ СПЕКТРУ АУТИЗМУ	342
Супрун Д.М.	РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ МОТИВАЦІЇ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗДОРОВ'Я У ПСИХОЛОГІВ (СПЕЦІАЛЬНИХ, МЕДИЧНИХ)	346
Суховієнко Н.А.	ПРОБЛЕМА УЗАГАЛЬНЕННЯ В ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ	351
Шульженко О. Є.	ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ ДІТЕЙ ІЗ ЛЕГКИМ СТУПЕНЕМ АУТИЗМУ	356
Відомості про авторів		362
Зміст		367

Наукове видання

**НАУКОВИЙ ЧАСОПИС
НПУ ІМЕНІ М.П.ДРАГОМАНОВА**

Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія

Випуск 28

Головний редактор	Андрущенко В. П.
Відповідальний редактор	Синьов В. М.
Відповідальний секретар	Шеремет М. К.
Відповідальний за випуск	Базима Н.В.

Матеріали подані мовою оригіналу

Друкується в авторській редакції з оригінал-макетів авторів. Редколегія не завжди поділяє погляди авторів статей.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей.

Scientific publication

**SCIENTIFIC JOURNAL
NATIONAL PEDAGOGICAL DRAGOMANOV UNIVERSITY**

Series 19. Special Education and Psychology

Issue 28

Senior Editor	Andrushchenko V. P.
Editor-in-chief	Synyov V. M.
Executive Secretary	Sheremet M. K.
Proof Editor	Bazyma N. V.

Materials are submitted in the original language.

Materials are published in the original version from the layouts provided by the authors. Views expressed by the authors do not necessarily represent the views of the Editorial committee.

Authors of the published materials accept full responsibility for selection and accuracy of the given facts, quotations, economical and statistical data, personal titles and other records.

ISSN 2310-0893